

Библиотека
„Академија за њисце“

књига 4

МАШИНА ЗА ЧИТАЊЕ

О СТАНОВНИЦИМА БИБЛИОТЕКЕ

МАЈСТОР КОЈИ ГРАДИ СВЕГОВЕ
И ГОСПОДАРИ ПРИЧАМА

ОД РАДИОНИЦЕ ЧИТАЊА
ДО КУРСА КРЕАТИВНОГ ПИСАЊА

Copyright © 2023 Ђорђе Писареv

Copyright © 2023 за Србију, АГОРА, Народна библиотека Крушевац

Ова публикација се у целини или у деловима не сме умножавати, прештампавати или преносити у било којој форми или било којим средством без дозволе аутора или издавача, нити може бити на било који други начин или било којим другим средствима дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача.

Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор и издавач по одредбама Закона о ауторским правима.

ОД РАДИОНИЦЕ ЧИТАЊА ДО КУРСА КРЕАТИВНОГ ПИСАЊА

*Професори књижевности и њисци као
учиошељи чииања и њисања*

Четврти том пројекта „Академија за писце”

њриредио

Ђорђе Писарев

илустрације

Настасја Писарев

1.

ПРИСУТВОВАО САМ ЧАСОВИМА
ТОНИ МОРИСОН

ПРОФЕСОРСКА КЊИЖЕВНОСТ: Одавно тврдим да је дошло време професорске књижевности. И нормално је да професори предају и креативно писање. Поготово што су код нас прописи који дозвољавају само писцима с докторатом да предају на катедрама књижевности.

КАРВЕР СА БЕНЗИНСКЕ ПУМПЕ: Наравно, то није случај у свету. У Америци је креативно писање предавао Рејмонд Карвер, који је пре тога радио на бензинској пумпи. Колико знам, Чарлс Симић, такође предавач креативног писања, нема докторат. Ја сам присуствовао часовима Тони Морисон.

ШЕЗДЕСЕТ ОСМА: Шездесет осме залагали смо се да нам гостују, бар по један семестар, тада водећи писци: Васко Попа, Миодраг Павловић, Стеван Раичковић, Добрица Ћосић, Миодраг Булатовић... Наша идеја није прихваћена.

ИНТУИЦИЈА, А НЕ ШКОЛА: Начелно, креативно писање требало би да предају писци. Па и они који имају само завршену средњу школу. И који обично не познају ни књижевну теорију ни историју. Али они поседују интуицију, чуло, дар за писање. И који то своје списатељско искуство могу да на један непосредан начин (не сув, професорски) пренесу на студенте. На курсу креативног писања мора да се покаже мало списатељског лудила, ту нема места професорској, пицајзлској рационалности.

ПОДУЧИТИ ИЛИ ОДУЧИТИ ОД ПИСАЊА: Наравно, не значи да и писци-професори не раде тај посао добро. Поготово ако су сјајни писци. Мислим да Мика

Пантић и Сава Дамјанов – да поменем само њих – иначе обојица врсни писци, и те како шта имају шта да кажу студентима. Да их подуче писању или одуче од писања – свеједно.

Милисав Савић

2.

**ЖЕНСКИ ЛАЗАР И ЊЕНИ
КРЕАТИВНИ ТУМАЧИ**

ИЗМЕЂУ ДВА САМОУБИСТВА: Више од две деценије рада са студентима увериле су ме да увођење креативног писања у наставу књижевности у пресудној мери помаже разумевању књижевности, поезије нарочито. Управо језичка сажетост и тематско-стилска сугестивност поезију чине погоднијим наставним материјалом од прозе. Предрасуда о непрозирности песме успешно се побеђа само покушајем да се напише песма – или оригинална, нова, или варијација на већ читану песничку лектуру.

Силвија Плат пише поезију у којој се представе о мушком и женском до крајности заостравају и драматизују, поезију коју одликују отвореност и непосредност, но ништа мање жудња за самоуништењем због које теоретичар Роберт Скоулз каже да њено дело настаје „између два самоубиства”. Поезија Силвије Плат демонстрира сурову отвореност и отворену суровост, а песникиња себе драматизује у много необичних и шокантних улога: као жртву масовног злочина, као реплику митолошких и библијских јунака и јунакиња (као Електру или пак женску верзију васкрслог Лазара).

С друге стране, доминантне мушке фигуре (отац и супруг) представљене су улогама спаситеља, издајника, нацистичког мучитеља; у једној од песама отац је чак представљен метафорично – као тесна црна ципела.

ЖЕНСКИ ЛАЗАР: Песма „Женски Лазар” која је понуђена студенткињама и студентима као материјал за анализу и интерпретацију одличан је пример како се родне улоге истовремено потврђују и поништавају. У

њој је жена и жртва, и богиња која умире, и деструктивна сила која васкрсава, сабирајући у себи женску слабост и женски активизам, али и немоћ да се промени однос према контроверзној мушкој фигури Бога, Оца и Луцифера какву ћемо наћи и у поезији Емили Дикинсон.

Студенткиње и студенти треће године англистике Филозофског факултета у Новом Саду су на часовима у априлу 2010. добили прилику да песму протумаче, најпре тако што ће дефинисати најважније улоге које у њој играју мушкарац и жена, а потом тако што ће одредити мотиве, песничке слике и атмосферу песме. И поред беспштедне отворености, „Женски Лазар” је тешко разумљив уколико изостане информативно упућивање у биографске детаље као што су песникињињин однос према оцу Немцу, или њени понављани покушаји да себи одузме живот.

УМЕТНИЦЕ У УМИРАЊУ: У стиховима се преплићу улоге жене жртве, Јеврејке мучене у логору (њена кожа се претвара у абажур за лампу, стопало у притискач за хартију, одузимају јој венчани прстен и златне пломбе), „уметнице у умирању” чији сваки покушај самоубиства поништава по једну деценију живота, васкрсле жене која се супротставља мушкарцу, виђеном као бог, као ђаво, лекар и непријатељ. Финални корак у анализи песме представља покушај прераде: методом имитације, варијације или чак и пародије на мотиве које су током анализе песме дефинисали и разврстали, студенткиње и студенти приступају покушају *преисцисивања* песме „Женски Лазар”. Подељени у групе, добијају задатак да сачине комичну, сатиричну или трагичну верзију песме Силвије Плат. На тај начин, они ће се не само окушати у

експерименту креативног писања, него ће артикулисати свој однос према улогама мушкарца и жене конструисаним у самој песми.

ТЕХНИКЕ ПАРАФРАЗЕ, ПАРОДИЈЕ, ИМИТАЦИЈЕ: Резултати постигнути у овом процесу били су више него занимљиви. Неке студенткиње су уместо слободног стиха изабрале римовани дистих комичне интонације, одлучивши да пародирају улогу жене уништитељке која ће мужа убити не буде ли послушан („не буде ли ми мушкарац роб/ шаљем га право у гроб”; „коса јој као ватра црвена/ мушкарце да једе жеља је њена”). Понављање стихова у којима се призива могућност васкрсења допуњено је ироничном опоменом људском роду („Имам девет живота као маче/ због мене цело човечанство плаче”). Студенти наслов песме мењају у „Васкрсење” или чак „Леди Офелија”: док ова прва варијација на песму Платове јасно потврђује слику жене која је очврсла у свом болу („тукли су ме зимски ветрови/ по мени су лиле летње кише/ безброј пута ми срце сломљено”) и прихватила своју женску природу („женскост је сад моје најјаче оружје”), друга песма представља Офелију као слику пасивне женскости која се препушта љубави и самоуништењу, цитирајући Шекспирову јунакињу („лаку ноћ, миле госпе, лаку ноћ”).

Технике парафразе, пародије, имитације или иронијске транспозиције помажу у разумевању песме колико су и поступак креативног самоослобађања. Истовремено, распршује се илузија о ексклузивности поезије: постајући предметом игре, она постаје равноправан део живота.

Владислава Гордић Петковић